

РЕЦЕНЗІЯ

доктора педагогічних наук, професора КОЙЧЕВОЇ ТЕТЯНИ
ІВАНІВНИ на дисертаційне дослідження ВАН ВЕЙ «Формування
художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого
мистецтва в професійній підготовці», що представлено на здобуття ступеня
доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта, галузь знань 01
Освіта, педагогіка

Актуальність теми рецензованого дослідження та його зв'язок із відповідними планами галузей науки

Своєрідність художньо-педагогічної діяльності вчителів образотворчого мистецтва полягає у роботі з художнім матеріалом, який має потужний освітній й світоглядний потенціал, що виявляється у пошуках смислу художнього твору, коли не тільки здобуваються певні мистецькі знання і навички, а здійснюється переосмислення особистісної позиції щодо художньо-естетичних та етичних цінностей, ідеалів, переконань, тому розвиток художньо-педагогічної ментальності як інтегральної складової фахової діяльності педагогів-художників є важливим завданням мистецької й неперервної освіти в цілому.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до наукової теми кафедри педагогіки «Проектування професійного становлення майбутніх фахівців в умовах університетської освіти» (№ 0120U002014), що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 3 від 31 жовтня 2019 року).

Отже, констатуємо своєчасність та актуальність теми рецензованого дослідження та його тісний зв'язок із відповідними планами галузей науки.

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації

У дисертаційному дослідженні науково обґрунтовано зміст феномена «художньо-педагогічна ментальність майбутніх учителів образотворчого мистецтва»: як нелінійно-адитивний, полімодальнісний, фахово-детермінований й особистісно-згенерований конструкт, що одночасно виступає процесом і результатом сформованості конгломерату пізнавально-

інтелектуальних, емоційно-енергетичних і художньо-образотворчих умінь, педагогічно-професійних аттитюдів та інтенцій, сформованих на підґрунті активної духовної практики з рефлексійного пізнання образотворчого мистецтва, художньо-творчої (мистецької) діяльності в детермінантах сталих національно-культурних традицій (історично-культурних, традиційно-фольклорних, декоративно-вжиткових, етнічно-світоглядних), світової художньо-естетичної та образотворчо-мистецької культури і художньо-педагогічної дидактики.

У роботі доведено полікомпонентний характер художньо-педагогічної ментальності вчителів образотворчого мистецтва, що зумовлений синергійним поєднанням художньої ментальності митця та педагогічної ментальності педагога на засадах інтеграційного, культурологічного, системно-синергетичного методологічних підходів. Саме такий ракурс розгляду феноменології художньо-педагогічної ментальності вможливив інтерпретацію її як кінцевого результату освоєння, збагнення та практичного опанування художньо-ментальними атрибутами образотворчого мистецтва та ментальними метацінностями художньо-педагогічної освіти на основі системного формування конгломерату когнітивно-інформаційних, мистецько-екзистенційних та креативно-педагогічних сегментів фахової (професійно-педагогічної та образотворчо-художньої) підготовки, які набувають сталого розвитку та функційного розкриття на основі ціннісних надбань національної, регіональної та світової образотворчо-художньої спадщини, детермінують професійне самоідентифікування майбутнього вчителя образотворчого мистецтва та його персонально-художньо-стильову стратегію на самореалізацію в педагогіці мистецтва.

До структури художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва віднесено фахово-ідентифікаційний, художньо-метакогнітивний, екзистенційно-емоційний компоненти. Фахово-ідентифікаційний компонент художньо-педагогічної ментальності учителів образотворчого мистецтва віддзеркалює модальність педагогічної сфери професійної діяльності педагога-художника: прагнення та здатність синергійно застосовувати психолого-педагогічні (дидактичні, методичні, виховні, розвивальні, фасилітаційно-підтримувальні, конструкційно-проєктувальні), фахово-естетичні (образотворчі, культуротворчі, естетично-генерувальні), інтегративно-художні (дизайнерсько-проєктні, декоративно-прикладні, просторово-предметно-вжиткові, інформаційно-комунікаційні) атрибути компетентності у професійній художньо-педагогічній діяльності. Художньо-метакогнітивний компонент художньо-педагогічної ментальності

учителів образотворчого мистецтва, на думку Ван Вей, фіксує модальність художньої сфери особистості педагога-художника як митця: сформована художня картина світу; здатність досягнути інтеграційні та синестезійні характеристики (поліжанровість, мультифункційність, широка палітра різновидів техніко-технологічного виконання) образотворчого мистецтва; розвиненість художньо-творчого мислення; здатність до розкодування соціокультурного коду та національних ознак образотворчого мистецтва. Екзистенційно-емоційний компонент художньо-педагогічної ментальності вчителя образотворчого мистецтва, за Ван Вей, відображає модальність емоційно-рефлексійної (позараціонально-інтенціональної) сфери особистості педагога-художника. Забезпечує адекватне емоційне реагування учителя-митця на варіативні цінності мистецтва, що зумовлені атрибутивними ознаками саме художньої ментальності: художній світогляд та уявлення про естетичну картину світу, орієнтація на міжетнічні, культурні й національні цінності, соціокультурні стереотипи поведінки.

Отже, вбачаємо найбільш суттєвим надбанням дисертації Ван Вей інноваційне тлумачення сутності художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва та розкриття її структурної організації.

Нові факти, одержані здобувачкою наукового ступеня

У дисертаційному дослідженні *вперше* визначено та науково обґрунтовано педагогічні умови формування художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва (формування позитивно-ціннісного ставлення майбутніх учителів образотворчого мистецтва на світоглядному рівні до художньо-педагогічної ментальності та активної мотиваційної спрямованості на її формування; упровадження в процес професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва педагогічних ситуацій квазіпрофесійної діяльності, що вимагають активізації механізмів художньо-педагогічної ментальності; актуалізація особистісно-професійного рефлексування як підґрунтя художньо-творчого саморозвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва); розроблено структурно-функційну модель формування художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва, що складається з трьох блоків (методологічно-цілеорієнтувальний, координаційно-змістовий, результативно-фіксувальний); описано структуру художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва (фахово-ідентифікаційний, художньо-метакогнітивний, екзистенційно-емоційний компоненти);

критерії їхнього оцінювання (педагогічно-інтегровальний, естетично-синтезувальний, індивідуально-диференціювальний); конкретизовано показники сформованості художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва (за педагогічно-інтегровальним критерієм: педагогічна інтенційність, педагогічна креативність; за естетично-синтезувальним критерієм: художній світогляд, художньо-образне мислення; за індивідуально-диференціювальним критерієм: емоційність особистості, рефлексійність особистості); схарактеризовано рівні сформованості художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва (світоглядно-партисипативний, репродуктивно-базовий, інтуїтивно-нормативний).

Отже, фіксуємо наявність інноваційних наукових положень та нових фактів у дисертації Ван Вей.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Обґрунтованість методологічних та наукових положень, дослідницьких висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується застосуванням у ході її виконання методології, адекватної меті і завданням, специфіці об'єкта і предмета, застосуванням необхідного комплексу методів дослідження, а також практичним упровадженням дослідницьких результатів.

Зконструйована авторкою джерельна база характеризується різноманітністю та достатньою повнотою, що слугує безперечним доказом інформативності та валідності представленої роботи.

Науковий та категорійно-понятійний апарат, як засвідчує аналіз рукопису дисертації, визначено коректно, він відповідає вимогам до дисертацій і є достатнім для розв'язання окреслених у роботі завдань.

Отже, фіксуємо доказовість та обґрунтованість провідних наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, що забезпечується апробацією результатів дослідження.

Практичне значення одержаних авторкою дисертації результатів

У дисертації розроблено методику реалізації структурно-функційної моделі формування художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва (професійно-позиціонувальний, функційно-реалізувальний, акмеологічно-детермінувальний етапи).

Розроблено систему лекційних занять, що вможливають формування системної обізнаності майбутніх педагогів-художників із феноменом художньо-педагогічної ментальності; комплекс практичних занять, що забезпечують формування первинного досвіду майбутніх учителів образотворчого мистецтва активізовувати механізми художньо-педагогічної ментальності в професійній художньо-педагогічній діяльності; цикл тренінгів професійного самовдосконалення майбутніх учителів образотворчого мистецтва, що сприяють становленню Я-концепції майбутніх педагогів-художників на основі сталої художньо-педагогічної ментальності; комплекс індивідуально-зорієнтованих завдань для здобувачів освіти рефлексійного характеру, що спонукають до увиразнення акмеологічного та саморозвивального значення художньо-педагогічної ментальності майбутніх педагогів-художників.

Основні положення та результати дослідження *впроваджено* в освітній процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (довідка про впровадження № 3251/30 від 21.12.2023 р.), Криворізького державного педагогічного університету (довідка про впровадження № 08-527/3 від 14.12.2023 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка про впровадження №06/23-1 від 16.10.2023 р.).

Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Дисертаційна робота складається з анотації (двома мовами), вступу, двох розділів, висновків до кожного з розділів, загальних висновків, списку використаних у роботі джерел (161 найменування, з них 6 – іноземними мовами). Загальний обсяг роботи складає 178 сторінок (основний текст дисертації – 153 сторінки).

Так, у вступі обґрунтовано актуальність та доцільність виконаного дослідження; вказано на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено об'єкт, предмет, концепцію та гіпотезу, мету, завдання і методи дослідження; висвітлено наукову новизну і практичне значення результатів дослідження; представлено апробацію та впровадження результатів дослідження; подано структуру й обсяг дисертаційної роботи.

У першому розділі науково обґрунтовано зміст феномена «художньо-педагогічна ментальність майбутніх учителів образотворчого мистецтва»: нелінійно-адитивний, полімодальнісний, фахово-детермінований й особистісно-згенерований конструкт, що одночасно виступає процесом і результатом сформованості конгломерату пізнавально-

інтелектуальних, емоційно-енергетичних і художньо-образотворчих умінь, педагогічно-професійних аттитюдів та інтенцій, сформованих на підґрунті активної духовної практики з рефлексійного пізнання образотворчого мистецтва, художньо-творчої (мистецької) діяльності в детермінантах сталих національно-культурних традицій (історично-культурних, традиційно-фольклорних, декоративно-вжиткових, етнічно-світоглядних), світової художньо-естетичної та образотворчо-мистецької культури і художньо-педагогічної дидактики.

Розкрито структурну організацію феномена. Фахово-ідентифікаційний компонент художньо-педагогічної ментальності учителів образотворчого мистецтва віддзеркалює модальність педагогічної сфери професійної діяльності педагога-художника: прагнення та здатність синергійно застосовувати психолого-педагогічні (дидактичні, методичні, виховні, розвивальні, фасилітаційно-підтримувальні, конструкційно-проектувальні), фахово-естетичні (образотворчі, культуротворчі, естезисно-генерувальні), інтегративно-художні (дизайнерсько-проектні, декоративно-прикладні, просторово-предметно-вжиткові, інформаційно-комунікаційні) атрибути компетентності у професійній художньо-педагогічній діяльності.

Художньо-метакогнітивний компонент художньо-педагогічної ментальності учителів образотворчого мистецтва фіксує модальність художньої сфери особистості педагога-художника як митця: сформована художня картина світу; здатність досягнути інтеграційні та синестезійні характеристики (поліжанровість, мультифункційність, широка палітра різновидів техніко-технологічного виконання) образотворчого мистецтва; розвиненість художньо-творчого мислення; здатність до розкодування соціокультурного коду та національних ознак образотворчого мистецтва.

Екзистенційно-емоційний компонент художньо-педагогічної ментальності вчителя образотворчого мистецтва відображає модальність емоційно-рефлексійної (позараціонально-інтенціональної) сфери особистості педагога-художника. Забезпечує адекватне емоційне реагування учителя-митця на варіативні цінності мистецтва, що зумовлені атрибутивними ознаками саме художньої ментальності: художній світогляд та уявлення про естетичну картину світу, орієнтація на міжетнічні, культурні й національні цінності, соціокультурні стереотипи поведінки.

Спираючись на результати опрацювання наукового фонду, в якому розкрито проблему формування художньо-педагогічної ментальності, науково обґрунтовано методологічні підходи (інтеграційний, культурологічний, системно-синергетичний).

Визначено й науково обґрунтовано педагогічні умови (формування позитивно-ціннісного ставлення майбутніх учителів образотворчого мистецтва на світоглядному рівні до художньо-педагогічної ментальності та активної мотиваційної спрямованості на її формування; упровадження в процес професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва педагогічних ситуацій квазіпрофесійної діяльності, що вимагають активізації механізмів художньо-педагогічної ментальності; актуалізація особистісно-професійного рефлексування як підґрунтя художньо-творчого саморозвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва) формування художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

У другому розділі розроблено критеріально-діагностичний апарат (критерії, показники, рівні) сформованості художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Конкретизовано показники сформованості художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва (за педагогічно-інтегрувальним критерієм: педагогічна інтенційність, педагогічна креативність; за естетично-синтезувальним критерієм: художній світогляд, художньо-образне мислення; за індивідуально-диференціувальним критерієм: емоційність особистості, рефлексійність особистості).

Схарактеризовано рівні сформованості художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва (світоглядно-партисипативний, репродуктивно-базовий, інтуїтивно-нормативний).

Спираючись на результати опрацювання наукового фонду, в якому розкрито проблему формування художньо-педагогічної ментальності, науково обґрунтовано методологічні підходи (інтеграційний, культурологічний, системно-синергетичний) та педагогічні умови формування художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва (формування позитивно-ціннісного ставлення майбутніх учителів образотворчого мистецтва на світоглядному рівні до художньо-педагогічної ментальності та активної мотиваційної спрямованості на її формування; упровадження в процес професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва педагогічних ситуацій квазіпрофесійної діяльності, що вимагають активізації механізмів художньо-педагогічної ментальності; актуалізація особистісно-професійного рефлексування як підґрунтя художньо-творчого саморозвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва).

Розроблено структурно-функційну модель формування художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва,

що складається з трьох блоків (методологічно-цілеорієнтовальний, координаційно-змістовий, результативно-фіксувальний).

Розроблено методику реалізації структурно-функційної моделі формування художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у професійній підготовці (за аксіологічно-позиціонувальним, праксеологічно-реалізувальним, акмеологічно-детермінувальним етапами).

Експериментально перевірено ефективність педагогічних умов, структурно-функційної моделі та методики її реалізації.

Отже, фіксуємо послідовне виконання всіх дослідницьких завдань у логічній послідовності за змістом дисертації.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Надаючи високу позитивну оцінку дисертаційному дослідженню висловимо низку зауважень до змісту роботи та висвітлимо деякі дискусійні положення в роботі.

1. Аналіз першого розділу дисертації довів як наукову ерудицію авторки в частині аналітичної роботи щодо специфіки підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва, так і в частині висвітлення феноменології ментальності педагогів мистецьких спеціальностей. Вважаємо беззаперечно інноваційним, потужним в дослідницькому плані та логіці наукового обґрунтування основне визначення художньо-педагогічної ментальності вчителів образотворчого мистецтва. Проте, ані основне визначення, ані сформульований зміст компонентної організації феномена не знайшов відображення в науковій новизні.
2. У першому розділі дисертації авторка аналізує науковий фонд в логіці «від загального до конкретного», висвітлюючи складну художньо-педагогічну діяльність в діадах «естетичне-художнє», «мистецьке-художнє», «художнє-творче». Надало б доказовості умовисновкам дисертантки звернення до змісту освітньо-професійних програм підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва.
3. У загальних висновках не проаналізовано шляхи подальшого вивчення досліджуваної проблеми.
4. У рукописі дисертаційної роботи присутні нечисленні орфографічні й пунктуаційні помилки.

Наголосимо на тому, що висловлені зауваження мають рекомендаційний характер і можуть бути враховані в подальшій науковій роботі дисертантки, не применшують теоретичного та практичного значення результатів дисертаційної роботи.

**Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях
здобувачки наукового ступеня**

Основні положення дисертаційної роботи висвітлено у 6 публікаціях авторки, з яких: 3 статті у наукових фахових виданнях з педагогіки; 3 публікації апробаційного характеру.

Отже, фіксуємо належне висвітлення матеріалів дисертації в публікаціях авторки.

Висновок. Результати аналізу дисертації, опублікованих праць дають підстави для висновку про те, що дослідження ВАН ВЕЙ на тему **«Формування художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у професійній підготовці»**, є завершеним, слугує вагомим внеском у розвиток актуального напрямку вітчизняної педагогічної науки і практики. З огляду на актуальність теми, наукову новизну отриманих результатів та їхнє практичне значення визначаємо, що дисертація **«Формування художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у професійній підготовці»**, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її авторка – **ВАН ВЕЙ** – заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціальностями), галузь знань 01 Освіта, педагогіка.

Рецензент

доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Тетяна КОЙЧЕВА

